

ЕЛЕКТОРАЛЬНІ УСПІХИ ПРАВОРАДИКАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ НА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ У ФРАНЦІЇ 2024 ТА НІМЕЧЧИНІ 2025 РОКУ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ПОЛІТИЧНУ КРИЗУ

Василиндра В. Р.,

аспірант кафедри політології і державного управління

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID ID: 0000-0001-5278-0473

valentyn.vasylyndra@uzhnu.edu.ua

Стаття присвячена аспектам електорального успіху праворадикальних партій на позачергових парламентських виборах 2024 року у Республіці Франція та 2025 року у Федеративній республіці Німеччина, впливу на результати таких виборів міграційних криз, військових конфліктів та економічної нестабільності, що у свою чергу передбачає аналіз партійного ландшафту парламентів країн, які входять до предмету дослідження та зумовлює необхідність охарактеризувати право радикальні партії як соціальне та політичне явище.

У статті розкрито тенденції, що зумовили «правий» поворот у політичних процесах Європейського Союзу, встановлено основоположні принципи та погляди на управлінські процеси у державі, виокремлено групи інтересів, що визначають автентичність праворадикальної ідеології та звернуто увагу на основних з них – ролі народу як носія державності та демократії, питань свободи народу та його волевиявлення, економічних аспектів політичного регулювання та ролі соціального забезпечення, співвідношення малого/середнього та транснаціонального бізнесу, впливу наднаціональних утворень на порядок денних держав-членів таких наднаціональних утворень та ролі глобалізаційних процесів.

Разом з теоретичними напрацюваннями, у статті проаналізовано причини та передумови проведення позачергових парламентських виборів у країнах, праворадикальні партії яких є предметом дослідження, здійснено огляд партійного ландшафту Республіки Франція та Федеративної республіки Німеччина, встановлено підстави зростання підтримки партій крайнього правого політичного спектру, серед яких – акцентування уваги партійних програм на політиці національної ідентичності, міграційна криза, стагнація економіки, військові конфлікти у Східній Європі та на Близькому Сході та зроблено низку висновків щодо перспектив розвитку суспільно-політичних процесів як з огляду на значну частку місць у парламентах так і з огляду на опозиційну роль праворадикальних партій.

Ключові слова: вибори, парламентські вибори, політичні партії, праворадикальні партії, ультраправі партії, ідеологія, міграції, зовнішня політика, глобалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Політичні кризи, зміни пріоритетів у обранні електоральної бази з бідних прошарків населення на середній клас, який прагне захисту як від посягань держави, так і третьої сторони, якою є іммігранти та наднаціональні утворення, втрата співпраці політиків з виборцями призвели до зростання політичної ваги партій з популістською риторикою. Антимусульманські протести, рух антиглобалістів, Європа без мігрантів, мітинги проти біженців та квот на їх розподіл в межах країн ЄС, мітинги проти політики відкритих дверей, яку відстоюють в Брюсселі. Ця тенденція засвідчує загальне розчарування або навіть несприйняття якості розв'язання питань регіональної безпеки, політики економіки, відсутністю врегулювання процесу масової міграції, втручанням наднаціональних утворень у внутрішні справи держав щодо квот на розподіл біженців, проведення реформ тощо. Зростання ролі та електоральні успіхи праворадикальних партій у Франції та ФРН є вираженням політичної та соціальної волі щонайменше частини народу, як наслідок, уже сьогодні предметом аналізу є найширше представлення праворадикальних поглядів у парламентах провідних держав Європи, що в свою чергу зумовлює необхідність вирішення викликів, що ставлять сучасні глобалізаційні процеси, зокрема щодо космополітичної етики та національної солідарності

та розробки теоретичної бази щодо їх співвідношення, зокрема, з огляду на сучасні політичні процеси у країнах Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Важливий внесок у розробку теоретичного наукового доробку щодо даної тематики здійснені такими науковцями як Ч. Еверт, Х. Крієсі, Я. Бучек, М. Плешивчак, Ч. Ламур, Б. Гіблін, Г. Бетц, Г. Кітшелт К. Мудде, П. Ігнаці, Р. Ітвелл, П. Норріс, праці яких є підґрунтям для нових наукових розробок і публікацій. Аналізуючи український науковий дискурс, варто відзначити, що найбільш системно ця тематика представлена у працях А. Шеховцова, електоральний та ідеологічний виміри крайніх правих політичних партій розглянуто у роботі М.Гримської, у межах огляду та систематизації теоретичних напрацювань про партійні та виборчі системи країн Європейського Союзу, характеристика праворадикальним партіям надається у працях А. Романюка, Ю. Ключковського, Ю. Остапця, Ю. Шведа.

Метою статті є з'ясування специфіки сучасних ультраправих політичних партій у країнах Європи як явища, з'ясування специфіки ідеології політичних партій крайнього правого спектру та формування внутрішньої та зовнішньої політики держави та визначення основних причин зростання електоральної привабливості таких партій у електоральних процесах Франції 2024 року та ФРН 2025 року.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У ході аналізу ідеологічної основи діяльності право радикальних партій, перш за все, необхідно встановити основоположні принципи та погляди на управління державою та аспекти внутрішньої політики. У межах даного дослідження, встановлення змісту таких принципів має особливе значення з огляду на звинувачення ультраправих партій у антидемократичній риториці та способі управління (Полякова, 2012).

Праворадикальні партії характеризуються централізованою організацією та чіткою ієрархією, у своїй риториці наголошують на важливості демократії. Ультраправі заперечують сучасні форми розвитку демократії, підтримуючи принципи, закладені на початкових етапах демократії та характеризують себе як позасистемні.

Стародавні демократії передбачали пряму участь громадян у політичних процесах та відповідальність влади перед народом. З розвитком сучасних держав демократія стала представницькою, де політичні партії агрегують інтереси різних груп, намагаючись задовольнити потреби електорату через свої передвиборні програми.

Ця модель управління заклала основу більшості сучасних демократій, при цьому визнаючи необхідність обмеженого делегування влади народу через низький рівень освіти та можливість прийняття імпульсивних рішень, які можуть завдати шкоди державі. Для цього було створено превентивні механізми, такі як парламентське схвалення результатів референдумів.

У міру підвищення рівня освіти громадян зростала і їхня громадянська активність, проте політичні партії не змогли пристосуватися до цих змін, зберігши стабільну електоральну базу серед відданих виборців. (Гримська, 2016).

Аналізуючи програмні документи сучасних ультраправих політичних партій можливо виокремити низку груп інтересів або поглядів, що впливають на автентичність їх ідеології

Перша група поглядів, що становлять ідеологічну базу праворадикальних партій звертає увагу волю народу як основний напрямок розвитку існуючої моделі влади, яка повинна здійснюватись через інструменти прямої демократії.

У контексті поглядів крайніх правих на безпеку держави важливо також розглянути їхнє ставлення до військового обов'язку, який нерозривно пов'язаний із свободою. Вони вважають, що людина, котра прагне жити у мирному і безпечному суспільстві, повинна бути готовою присвятити частину свого життя і пройти базову армійську підготовку, що формує чіткий зв'язок захисту громадянина державою та захисту держави громадянином (Alternative für Deutschland [AfD], 2024).

До другої групи поглядів, притаманних крайнім правим політичним партіям, відносяться переконання, щодо економіки та ролі соціальної держави – аналіз власне партійних документів свідчить про другорядність даної проблематики. Водночас, характеристика ультраправої ідеології без визначення специфіки економічного аспекту діяльності держави та суспільства свідчатиме про недостатнє висвітлення проблематики.

Крайні праві політичні партії, у своїх маніфестах, значну увагу приділяють захисту національного виробника, а відтак – держава має створювати механізми захисту своїх підприємців від міжнародної конкуренції насамперед у тих сферах і галузях, які є важливими для економіки країни та які найбільшою мірою страждають від негативних впливів глобалізації. Разом з тим, поза увагою не залишено ідеї захисту з боку держави малого та середнього бізнесу, які не можуть конкурувати з транснаціональними компаніями, розвивають інфраструктуру та сплачують податки, не обираючи,

натомість, країни з пільговими податковими режимами (Rassemblement National [RN], 2024; Alternative für Deutschland [AfD], 2017).

Розглядаючи погляди представників крайнього правого політичного спектру неможливо оминути міграційну політику, яка не позбавлена протиріч – у програмах крайніх правих партій наявні відмінності між прихильним ставленням до представників інших європейських країн, які є носіями загальноєвропейської культури та мігрантів позаєвропейського походження, яких, зазвичай, ультра-праві політичні сили розглядають як джерело підвищення злочинності, оскільки у більшості мігрантів не виникає відчуття належності до тієї спільноти, де вони проживають, а відтак не виникає і обов'язку дотримуватися правил поведінки такої спільноти (Aked, Jones and Miller, 2019).

Характеризуючи погляди крайніх правих політичних партій на зовнішню політику, політичні програми партій та зміст публічних виступів їх представників виокремлюють такі проблеми як глобалізація та євроінтеграція.

Наслідки глобалізації розглядаються відходячи від узагальненої риторики, часто занадто абстрактної для пересічного виборця, зосереджуючи увагу економіці, суспільному житті і міжнародних відносинах. Формування спільного ринку і відкриття кордонів базувалось на необхідності активізувати міжнародну торгівлю та забезпечити умови для вільної і рівної конкуренції. Проте, наслідком такої конкуренції, стала неможливість національних виробників протистояти транснаціональним корпораціям, які завдяки обсягам активів та гнучкості їх розміщення витісняють малий та середній бізнес – головних роботодавців у країні, що в свою чергу призводить до зростання безробіття та зачіпає вже сферу соціальної підтримки та забезпечення. Ведучи розмову про євроінтеграцію, більшість крайніх правих політичних партій розглядають Європу як простір спільної культури, історії, цінностей та релігії, а відтак Європейський Союз повинен залишатись об'єднанням християнських країн, що виключає можливість приєднання Туреччини. Разом з тим, економічні чинники також відіграють дуже важливу роль оскільки діяльність європейських спільних інституцій є занадто витратною частиною бюджетів окремих країн (Balfour & Lehne, 2019).

Як зазначає Ю. Остапець, електоральну базу праворадикальних політичних партій утворюють: а) робітники некваліфікованої та низькокваліфікованої праці, які через розвиток новітніх технологій втрачають робочі місця та перспективу знайти інше місце праці; б) вразливі верстви населення, які залежать від державної допомоги (соціальних виплат), і яких приваблює «соціальний шовінізм» праворадикалів; в) представники малого бізнесу (фермери, власники невеликих крамниць, кафе і ресторанів, агенцій надання послуг, майстерень тощо), які потерпають від транснаціональних кампаній і сподіваються на державний протекціонізм, сприятливу податкову політику, популяризацію національного продукту, про що чітко вказано у програмних положеннях «нових правих»; г) молодь.

Таким чином, на відміну від мейнстримних партій, чиї програми орієнтовані в основному на бенефіціаріїв глобалізації, праворадикали роблять ставку на тих, хто програв від неї (Остапець, 2023).

Одним із найбільш очевидних факторів, що впливає на ймовірність голосування за крайні праві партії, є тип виборчої системи в конкретній країні. Це також включає інші виборчі правила, такі як реєстрація кандидатів чи ведення передвиборчої кампанії. Чим рівніший доступ до необхідних ресурсів і більш пропорційний розподіл мандатів, тим вищі шанси крайніх правих партій на електоральний успіх. Це пояснюється тим, що мажоритарна система обмежує можливості для нових партій. По-перше, вона має механічний ефект: третя та четверта партії отримують значно менше місць у парламенті, ніж їхній відсоток голосів. По-друге, психологічний ефект змушує виборців вважати голосування за менші партії марним і голосувати за одну з двох основних, що ускладнює появу нових політичних сил.

Маючи вихідні дані щодо ідеологічних поглядів право радикальних партій на роль держави у регулюванні діяльності суспільства, на культуру, економіку, зовнішню та внутрішню політику, ознайомившись із електоральною базою ультраправих партій, видається за можливе провести аналіз результатів головних праворадикальних політичних партій Франції та ФРН на останніх парламентських виборах.

23 лютого 2025 року в Німеччині відбулися федеральні вибори, на яких було обрано 630 депутатів 21-го Бундестагу, порівняно з 736 у 2021 році, що пов'язано з реформами виборчого законодавства.

Вибори 2025 року відбулися на сім місяців раніше запланованого терміну через розпад чинної правлячої коаліції 2024 року і стали четвертими достроковими виборами в історії післявоєнної Німеччини та першими з 2005 року. Три опозиційні партії збільшили кількість голосів на виборах, порівняно з попередніми федеральними виборами 2021 року. Консервативний альянс ХДС/ХСС став найбільшою групою в Бундестазі, незважаючи на те, що цей результат є значно нижчим за 41,5% голосів, які вони набрали в 2013 році, і став другим із найгірших результатів з 1949 року, це дозволило їм очолити новий уряд (Die Bundeswahlleiter [DB], 2025).

Дострокові вибори в Німеччині, спровоковані розпадом лівої коаліції канцлера Олафа Шольца, призвели до різкого зсуву вправо. Ультраправа партія «Альтернатива для Німеччини» (АДН) подвоїла свою частку та досягла найкращого результату на загальнонаціональних виборах у Німеччині, отримавши друге місце.

Альтернатива для Німеччини отримала 10,328,780 голосів, що становить 20.8%, отже партія зафіксувала найвищу підтримку виборців та покращила результат на 10,4% щодо попереднього електорального циклу. Частково, успіх партії пов'язаний з позицією щодо політики імміграції та низки економічних проблем (Downes, 2025).

Альтернатива для Німеччини вже була найбільшою опозиційною силою 2017 році, коли вперше потрапила до парламент. Проте, наразі партія є значно сильнішою, а сучасна коаліція – більш хиткою. Більша частка голосів у АДН також означає, що вона отримає більше державних грошей, що дозволить парламентарям вносити більше пропозицій і мати більше впливу на парламентські комітети. У Німеччині розмір державного фінансування партії залежить від її результатів на виборах. У 2024 році АДН отримала близько 10 мільйонів євро державного фінансування, але після подвоєння своєї частки голосів і збільшення кількості членів, у партії з'являться значні фінансові можливості.

Разом з тим, голови комітетів поділяються залежно від партійної сили, а найбільша опозиційна сила традиційно очолює бюджетний комітет країни, який веде переговори та затверджує урядовий бюджет. Однак АДН також може бути зацікавлена в тому, щоб очолити комітет внутрішніх справ, який займатиметься внутрішньою безпекою (Nöstlinger & Schultheis, 2025).

Німецька ультраправа політична партія Альтернатива для Німеччини виникла лише у 2013 р., а відтак – можливість ґрунтовного аналізу її програмних документів є обмеженою. Разом з тим, історія партії бере початок з 2010 року, коли у суспільстві постало питання доцільності масштабної фінансової допомоги іншим країнам, що викликало необхідність формування тих політичних сил, які б змогли запропонувати інший зовнішньополітичний курс для Німеччини. Критики зовнішньоекономічної допомоги, що походить з Німеччини об'єдналися у низку громадських ініціатив, що і стало основою заснування партії у 2013 році (Decker, 2022). Партія керується «Керівними принципами Альтернативи для Німеччини», що затверджені у 2014 році і низкою передвиборчих програм, розроблених спеціально на вибори різного рівня, де ці положення деталізуються та конкретизуються.

Зокрема, на виборах до Європейського Парламенту та Бундестагу партія робила наголос на кризу в «єврозоні», нові виклики і політичні проблеми, особливо у сферах енергетики, зайнятості, сім'ї та імміграції. При цьому, народу, як носію влади та суверенітету нав'язують програми і зобов'язання ззовні через європейські інституції.

Напротивагу Альтернативі для Німеччини, ідеологія французького Національного союзу пройшла більш тривалу еволюцію. Перша програма партії мала назву «Захищаючи французьке» та була представлена на виборах 1973 року, а партія закликала до відновлення та захисту традиційних національних цінностей, обмеження втручання держави в економіку з одночасним створенням програм підтримки малого бізнесу. У цій програмі партія висловлювала позитивне ставлення до європейської інтеграції і виступала за утворення конфедерації, яка б включала і Великобританію (Shields, 2007).

У перших програмах партії питання імміграції майже не згадувалося, що стало головним питанням значно пізніше. Однак поміркованість таких програм не задовольнила радикальні групи і призвела до розколу всередині партії. Після того, як влада зосередилася в руках Жана-Марі Ле Пена, партія поступово почала трансформуватися у професійну політичну організацію, що відбилося в її програмних документах. У 1980-х роках Національному фронту вдалося подолати маргіналізацію та здійснити електоральний прорив. Це, у свою чергу, спричинило черговий перегляд програми партії. У ній наголошувалися питання імміграції та правопорядку, які були взаємопов'язані. Відповідно до нової позиції, зростання імміграції призводить до зростання злочинності, іммігранти забирають робочі місця та соціальні блага, які мають належати французьким громадянам. Також висловлювалася ідея про неможливість інтеграції людей із незахідних культур до європейського суспільства. На відміну більшості інших крайніх політичних сил, Національний союз спочатку дотримувався як проєвропейських, а й чітко виражених проамериканських позицій. Підтримуючи економічні моделі тетчеризму та рейганізму, партія виступала за розширення співробітництва зі США. Лідер політичної сили Жан-Марі Ле Пен навіть вважав США прикладом для наслідування у багатьох аспектах життя. Однак ці переконання змінилися після початку війни у Перській затоці на початку 1990-х років. Національний фронт різко критикував втручання США та ООН у цей конфлікт (Гримська, 2016).

Разом з тим, розширення сфери повноважень загальноєвропейських інституцій та суттєве обмеження народного суверенітету наднаціональними утвореннями, зовнішньополітичні та економічні зобов'язання викликали побоювання у представників ультраправих політичних партій. (Mayer & Perrineau, 1992). Водночас, електоральні процеси пов'язані з Європейським Парламентом з одного боку не мають реального впливу на захист окремих соціальних груп у конкретних країнах, з іншого

боку можуть дестабілізувати внутрішнє політичне середовище у державі – у 2024 році основною причиною розпуску Національної Асамблеї Франції та призначення позачергових виборів стало те, що 9 червня, у країнах Європейського Союзу, відбулися фінальні голосування на виборах до Європарламенту, відповідно до результатів яких, популярність ультраправих партій спостерігалася в ключових країнах ЄС – у Німеччині праворадикальна «Альтернатива для Німеччини» випередила правлячих соціал-демократів Олафа Шольца та інші партії коаліції в Бундестазі. В Італії також перемогу здобула права партія «Брати Італії» Джорджі Мелоні – чинного прем'єр-міністра країни.

З 2017 року Франція не розв'язала ключових проблем, подолання яких було основою виборчої програми чинного президента Франції у 2017 році – суспільне невдоволення інфляцією, падінням купівельної спроможності, нелегальною міграцією та вуличною злочинністю збільшувалось. Такий накопичувальний ефект безпосередньо вплинув на результат виборів до Європарламенту, де громадяни підтримали Ле Пен – пропрезидентський альянс «Відродження» набрав лише 14,6% голосів на виборах до Європарламенту та вдвічі поступився «Національному союзу» (31%) (European Parliament [EP], 2024). Відповіддю Макрона став розпуск парламенту та призначення дострокових виборів.

За результатами виборів «Новий народний фронт» – отримав 182 місця в парламенті, «Разом» – 168 місць, «Національний союз» – 143 місця, «Республіканці» – 63 місця. Решта місць розподілені між іншими кандидатами (Aubert, Breteau, Ferrer and Manon, 2024).

Отже, партія під керівництвом Марін Ле Пен скористалася зростанням популярності ультраправих і популістських ідей, акцентуючи увагу на питаннях імміграції та національної безпеки та здобула значну кількість місць у Національних зборах. Це дозволило партії стати однією з основних політичних сил у парламенті. Частково, цей успіх спричинено негативним впливом соціальних протестів і економічних труднощів, які стали невід'ємною частиною політичного порядку денного та погіршили становище партії президента Емманюеля Макрона, яка зберегла значну частину своїх місць, але втратила частку контролю, що ускладнить їй проведення реформ без союзників.

Перемога Нового народного фронту не забезпечила абсолютної більшості в парламенті, що спричинило необхідність формування коаліцій та створило умови для політичних переговорів та компромісів. Водночас, парламентська та урядова нестабільність може уповільнити процес прийняття законів і реформ, оскільки різні групи будуть боротися за вплив та відстоювати положення своїх програм.

Разом з тим, посилення правих сил впливає на французьку політику стосовно Європейського Союзу, зокрема, на питання імміграції та європейських реформ.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку.

Ультраправі політичні партії виступають за абсолютний та безумовний пріоритет національних інтересів, народний суверенітет, що не може бути обмежений наднаціональними утвореннями. Крайні праві політичні партії категорично проти виступають проти того напрямку, в якому розвивається Європейський союз з огляду на його федералізацію щодо кількості повноважень щодо прийняття важливих рішень європейським бюрократам.

Результати парламентських виборів 2024 року у Франції та 2025 року у ФРН свідчать про дуже фрагментований політичний ландшафт. За результатами виборів ці країни могли стати одним з перших великих європейських демократій, де уряд сформують ультраправі політики.

Крайнім правим на виборах, які відбулися у Франції, прогнозували впевнену перемогу, за сприятливого збігу обставин – абсолютну більшість із перспективою формування уряду на чолі з головою партії Ле Пен – Жорданом Барделлою, у найгіршому випадку – просту більшість,.

На минулих виборах, у 2022 році, партія перевищила прогнози соціологів, виборовши 89 місць на протиположності прогнозованим 40-50, а за підсумками парламентських виборів 2017 року мала всього вісім депутатів у Національній Асамблеї. Проте, «Національний союз» не зміг задовольнити попит виборців достатньою кількістю професійних кандидатів – французькі ЗМІ перед другим туром «викривали» кандидатів від партії знаходячи расистські та антисемітські висловлювання та демонструючи приклади їх некомпетентності.

Результати виборів свідчать як про суспільний запит на політику крайнього правого спрямування, так і про неготовність самих ультраправих сил до якісного представлення інтересів народу та відсутності достатньої кількості депутатів, що якісно скеровуватимуть державу до виходу з економічної та політичної кризи, а відтак, наразі, роль ультраправих політичних сил полягає у «редагуванні» курсу, що обраний іншими, більш стабільними учасниками політичної арени.

У ФРН, Альтернатива для Німеччини, скоріш за все використає роль найбільшої опозиційної партії щоб завдати шкоди будь-якому уряду, сформованому під керівництвом Фрідріха Мерца. Маючи вдвічі більше можливостей для виступів у парламенті, політика АДН, ймовірно, буде спрямована на антиімміграційні настрої та критику економічних реформ.

Ідеологія ультраправих поступово відходить від радикальних положень, що прослідковується

у останніх політичних програмах партій, а відтак посилення крайніх правих політичних сил може призвести як до виходу з стагнації економіки та політичної кризи, шляхом посиленої артикуляції інтересів народу та його суверенітету так і до погіршення політичного та економічного становища з огляду на надмірний популізм, парламентської та урядової нестабільності, відсутність стратегічного бачення та розколу єдиної Європи.

Vasylyndra V. Electoral success of radical right-wing ideology in the parliamentary elections in France 2024 and Germany 2025 as a response to the political crisis

The article is devoted to aspects of the electoral success of right-wing radical parties in the extraordinary parliamentary elections of 2024 in the Republic of France and 2025 in the Federal Republic of Germany, the impact of migration crises, military conflicts and economic instability on the results of such elections, which in turn involves an analysis of the party landscape of the parliaments of the countries included in the subject of the study and necessitates the characterization of right-wing radical parties as a social and political phenomenon.

The article reveals the trends that led to the “right” turn in the political processes of the European Union, establishes the fundamental principles and views on the management processes in the state, identifies interest groups that determine the authenticity of the radical right ideology and draws attention to the main ones – the role of the people as the bearer of statehood and democracy, issues of people’s freedom and expression of their will, economic aspects of political regulation and the role of social security, the ratio of small/medium and transnational businesses, the influence of supranational entities on the agenda of the member states of such supranational entities and the role of globalization processes.

Along with theoretical developments, the article analyzes the reasons and prerequisites for holding early parliamentary elections in countries whose radical right parties are the subject of research, reviews the party landscape of the Republic of France and the Federal Republic of Germany, establishes the reasons for the growth of support for parties of the far-right political spectrum, including the emphasis of party programs on the politics of national identity, the migration crisis, economic stagnation, military conflicts in Eastern Europe and the Middle East, and draws a number of conclusions regarding the prospects for the development of socio-political processes, both in view of the significant share of seats in parliaments and in view of the opposition role of radical right parties.

Key words: elections, parliamentary elections, political parties, right-wing radical parties, far-right parties, ideology, migration, foreign policy, globalization.

Література:

1. Гримська М. (2016). Крайні праві політичні партії в країнах Європи: ідеологічний та електоральний виміри (докторська дисертація) Київ., 2016. 416 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ea8/dis_Grymska%20M.I..pdf.
2. Остапеч Ю. (2023). Причини успіху, ідеологічні маркери та електоральні результати праворадикальних партій в країнах Європейського Союзу (2019–2022). Регіональні студії (2023) № 33. URL: <https://www.politico.eu/article/germany-far-right-alternative-for-germany-afd-opposition>.
3. Полякова А. (2012). Праворадикальні партії в Центрально-Східній Європі: це економіка? А. Полякова. *Спільне: журнал соціальної критики*, № 5. 2012. URL: <https://commons.com.ua/uk/pravoradikalni-partiyyi-v-tsentralno/>.
4. Aked H., Jones M., Miller D. (2019). Islamophobia in Europe: How governments are enabling the far-right ‘counter-jihad’ movement. https://research-information.bris.ac.uk/ws/portalfiles/portal/192414854/Aked_Jones_Miller_Counterjihad_report_2019.pdf.
5. Alternative für Deutschland (2017). URL: https://web.archive.org/web/20201104191042/https://cdn.afd.tools/wp-content/uploads/sites/111/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf.
6. Alternative für Deutschland (2024). Leitantrag der bundesprogrammkommission programm der Alternative für Deutschland. URL: <https://www.afd.de/wp-content/uploads/2024/11/Leitantrag-Bundestag-swahlprogramm-2025.pdf>.
7. Aubert R., Breteau P., Ferrer M. and Manon M. (2024). La carte des résultats des législatives 2024 au second tour: la composition de l'Assemblée et le député élu dans votre circonscription *LeMonde*. URL: <https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2024/07/08/>

la-carte-des-resultats-des-legislatives-2024-au-second-tour-la-composition-de-l-assemblee-et-le-depute-elu-dans-votre-circonscription_6247510_4355771.html

8. Balfour R., Lehne S. (2024) Charting the Radical Right's Influence on EU Foreign Policy. <https://carnegieendowment.org/research/2024/04/charting-the-radical-rights-influence-on-eu-foreign-policy?lang=en¢er=europe>.
9. Decker F. (2022). Kurz und bündig: Die AfD. <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/afd/211108/kurz-und-buendig-die-afd/>.
10. Die Bundeswahlleiter (2025). Vorläufiges Ergebnis der Bundestagswahl 2025 steht fest. URL: https://bundeswahlleiterin.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2025/27_25_vorlaeufiges-ergebnis.html.
11. Downes J. (2025) The 2025 German election: far-right surge and coalition collapse. URL: <https://theloop.ecpr.eu/the-2025-german-election-far-right-surge-and-coalition-collapse/>.
12. European Parliament. (2024). Election results 2024. European election results. URL: <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2024-2029/>.
13. Mayer N., Perrineau P. (1992). Why do they vote for Le Pen? *European Journal of Political Research*, 22(1). URL: <https://sciencespo.hal.science/hal-03458164v1/file/1992-mayer-perrineau-why-do-they-vote-for-le-pen.pdf>
14. Nöstlinger N., Schultheis E. (2024). How Germany's far right intends to use its big stage in opposition. URL: <https://www.politico.eu/article/germany-far-right-alternative-for-germany-afd-opposition/>
15. Rassemblement national (2024). Bardella premier ministre. 202406 programme. URL: <https://rassemblementnational.fr/documents/202406-programme.pdf>.
16. Shields J. (2007). The extreme right in France: from Pétain to Le Pen. James Shields. New York: Routledge, 2007. 432 p.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2025

Стаття рекомендована до друку 19.06.2025